

SLOVENSKE
ODBORNE
NÁZVOSLOVIE

ROČNÍK I.

SAV

ČÍSLO 4.

OBSAH:

Viera Dujčiková: Významová priezračnosť termínov	97
Z terminologie ľahkej atletiky	99
Zo slovenského holiarskeho názvoslovía	103
Z terminologie histologie	109
Z terminologie galenickej farmácie I.	111
Terminologia cukrovínok	117
Z terminologie pavlovovskej fyziologie	122

ZPRÁVY

J. Horecký: Technický sborník SAVU, roč. III, č. 1, 2	127
---	-----

VÝZNAMOVÁ PRIEZRAČNOSŤ TERMÍNŮV

Viera Dujčiková

Otázka pomenovania predmetov, vecí, pojmov je dnes omnoho aktuálnejšia, naliehavejšia ako v minulosti. Stretávame sa s ňou skoro každodenne, pretože s veľkým rozvojom techniky pri budovaní socializmu úzko súvisí objavovanie, vynachádzanie nových vecí a samozrejme aj ich pomenovanie. Táto okolnosť nás núti, aby sme venovali otázke tvorenia odborných termínov väčšiu pozornosť.

Ak chceme, aby termín skutočne vystihol daný predmet, vec, ktorú pomenúvame, musíme pri jeho tvorení vychádzať z faktu, že termínom sa nemôže stať hociktoré slovo, ale len také, ktoré má k definícii pomenovaného predmetu nejaký významový vzťah. Tento vzťah musí byť čo najpresnejšie vyjadrený jazykovými prostriedkami.

Keď si všimame niektoré všeobecne známe slová použité ako termíny, zistíme, že pri nich je významový vzťah pomerne slabý vyjadrený. Takýchto názvov je veľmi mnoho. Sú to mená viac-menej každodenné, t. j. mená vecí, ktoré nás obklopujú alebo s ktorými prichádzame denne do styku. Takýmito názvami sú napr. *cukor, voda, uhlie, stena, hĺna, piesok*, ďalej mená zvierat, ako *pes, koň, jeleň*, mená rastlín, ako *žito, konope, tráva*, mená nástrojov používaných v poľnohospodárstve, ako *motyka, pluh* atď. To sú teda mená z bežnej reči, ktorých formálne znaky nám nič nehovorí o ich význame. No pretože sa stali termínmi, treba ich pre terminologické účely presne definovať, aby dostali náplň, ktorá je zovšeobecnením jednotlivých pojmov, označovaných v jazyku daným slovom. Tak napr. *hĺna* je presne definovaná v tehlárstve ako žiaruvzdorná plastická zemina s prevládajúcim množstvom určitej chemickej látky alebo nerastu, obsahujúca nepatrné častice rôznych hornín, nerastov, ďalej koloidné látky, najrôznejšie tavivá a organické látky. Podobne slovo *klin*, ktoré je v bežnej reči obyčajným kusom dreva alebo železa s ostrým koncom, znamená v strojnictve spojovaciu súčiastku, v stavitelstve druh tehly, v tlačiarstve prostriedok na vyplňovanie riadkov ap. Z toho vidieť,

Slovenské odborné názvoslovie

Ročník I. — Číslo 4.

Vydáva

Nakladateľstvo Slovenskej akadémie vied
v Bratislave roku 1953

Hlavný redaktor Dr. Ján Horecký

Redakcia a administrácia: Bratislava, Klemensova 27

Vytlačili Knížne závody, nář. podnik, Bratislava

Ročné predplatné Kčs 100.—, jednotlivé číslo Kčs 10.—

Výmer PIO čis. 12.067/1952-IV/2.

že v odbornej reči možno používať aj slová z bežnej reči, ktoré sa berú za termíny obyčajne len na základe všeobecného zvyku označovať nimi určité predmety a ktoré slabo vyjadrujú vzťah k označovanej veci.

Oniečo presnejšie vyjadrujú svoj vzťah k veci tie názvy z hovorovej reči, ktoré sa používajú ako termíny v prenesenom význame (tzv. metaforické pomenovania), a to na základe podobnosti tvaru alebo činnosti. Tak napr. anatomický termín *rameno* sa prenáša do technického názvoslovia (*rameno páky*) a tak isto sú prenesené aj termíny *hlava*, *oko*, *vreteno*, *kohútik*, *kamienok*. Napr. *hlava kolesa*, *stĺpu*, *kľavca*, *oko ojničné* (v strojnictve), *morské oko* (v zemepise), *kamienok* v hodinárstve. Tu možno spomenúť ešte termíny ako *prstenec*, *hlavica*, *hadica*, utvorené vlastne zo slov *prsteň*, *hlava*, *had* pridaním prípony *-ec* alebo *-ica*. Toto pridávanie prípon má tu len ten cieľ, aby sa odlišili odborné termíny od slov hovorovej reči.

Pre odbornú terminológiu najlepšie vyhovujú také termíny, ktoré možno porozumieť už podľa ich jazykovej stavby, teda tie, pri ktorých je vzťah k danému predmetu alebo pojmu najzreteľnejšie formálne vyjadrený. Takéto termíny voláme priezračnými. Sú to termíny tvorené podľa živých slovotvorných typov, t. j. bežnými slovotvornými príponami pridávanými k určitému základu. Živým slovotvorným typom je napr. tvorenie názvov strojov podľa ich činnosti príponou *-ka*: *mliatačka*, *rezačka*, *miešačka* ap. Súhrnný význam terminu sa pritom opiera jednak o význam danej prípony, jednak o význam slovéneho základu, ktorým sa vyjadruje najvýraznejšia črta pomenovaného predmetu. Podľa živých slovotvorných typov sa tvoria aj mnohé mená nástrojov. Využíva sa najmä prípona *-č* a *-dlo*. Príponu *-č* majú nástroje, ako *skrutkovač*, *sekáč*, *prerušovač*, *ohrievač*, *prítahovač*. Takto tvorené slová pripomínajú tzv. činiteľské mená (*vodič*, *hasič*), ktoré sa tiež tvoria od slovesného základu pridaním prípony *-č*, vyjadrujú určitý dej, no označujú vždy osobu zaoberajúcu sa nejakou činnosťou. Hodne sa využíva pri menách nástrojov aj prípona *-dlo*: *hlbidlo*, *počítadlo*, *rysovač*, *spínadlo* ap. Niekedy sme nútení využiť nielen živé, ale aj menej živé slovotvorné typy, aby sme mohli rozoznať príbuzné názvy, napr. *varič* (prístroj na varenie) a *várak* (špeciálna nádoba na varenie).

Z uvedených príkladov jasne vidieť, že tvorenie podľa živých slovotvorných typov sa rešpektuje najmä pri tvorení nových názvov, kým mnohé staršie názvy sú tvorené pomocou ne-

produktívnych prípon (*-lo*, *-slo*, *-to*, *-ec*, *-ek*, *-ník*, *-ivo*), napr. *veslo*, *bodec*, *kladivo*. Takto sa dnes názvy nástrojov netvoria.

Hoci je množstvo názvov tvorených odvodzovacími príponami a predponami v slovenčine dosť veľké, jednako nestačí na to, aby sa takto tvorili názvy pre všetky predmety a javy. Preto sa veľmi často tvoria termíny pomocou tzv. združených pomenovaní. Združené pomenovania sú dvojslovné i viacslovné termíny, ktorých hlavnou črtou je, že svojím základným členom označujú nadriadený druh alebo skutočnosť a druhým členom, ktorý je určujúci a má najčastejšie formu adjektíva, vyjadrujú sa ďalšie rozlišujúce znaky. Tak napr. od názvu *stroj* môžeme pridaním prívlastku (adjektívum alebo genitív) vytvoriť mnoho termínov pre rôzne druhy strojov, čím sa bližšie určuje druh alebo aj funkcia toho-ktorého stroja. Pomenovaním *obrábací stroj*, *ohýbací stroj* ap. je vyjadrený i druh stroja i jeho funkcia, pretože prídavné meno, ktoré tvorí časť tohto pomenovania, má slovesný základ, kým pomenovanie *parný stroj* je len druhovým označením stroja. Takýmto označením je napr. aj pomenovanie *kováčske kliešte*, *hranolová spojka*, *valcová fréza* ap.

Združené pomenovanie sa najčastejšie využíva v nomenkláturách rozličných vedných odborov, napr. v botanike, zoológii, chémii. Je to v takých prípadoch, kde ide o pomenovanie členov tvoriacich systém rastlín, zvierat alebo chemických prvkov. Pri takýchto názvoch sa obyčajne kladie prídavné meno za podstatné meno (*hrach siaty*, *ruža stolistá*, *jastrab obyčajný*, *výr veľký*, *kyslík uhlíkatý*, *šírán mednatý* atď.).

Podľa všetkých tých zásad, ktoré sme tu vymenovali, postupujeme pri revízii starých a pri tvorení nových termínov. Z jestvujúcich termínov sa snažíme vylúčiť tie, ktoré sú významovo nepriezračné, a nahradiť ich takými, ktoré sú tvorené podľa živých slovotvorných typov.

Z TERMINOLOGIE LAHKEJ ATLETIKY

(Pokračovanie)

padavý štart

prechod pokojného stoja snozmo do behu toporným padaním tela do polohy potrebnej pre odpih

pobehávanie

hravé behanie bez určenia dĺžky dráhy a času

počítac kôl

zohodca, ktorý zisťuje počet obehnutých kôl u bežcov na stredné i dlhé trate

pomocné povely na štart

pokyny štartéra na prípravu alebo na zmenu štartového postavenia. Nemusia sa jednotne používať. Sú to: „na svoje miesta“ a „vstaňte“

povely na štart

medzinárodné ustálené pokyny štartéra na zaujatie štartového postavenia a na začatie štartu. Sú to: „pripravte sa“, „pozor“ a výstrel alebo iný signál

pozor!

povel štartéra na zaujatie druhej fázy štartového postavenia pred signálom na štart. Na tento povel bežec sa vztýči z kľaku do podporu podpremo. Ohnutie v kolene do pracovného uhla

pracovný uhol

vzájomná poloha dvoch priľahlých dlhých kostí v shybe, ktorá umožňuje svalstvu vykonať intenzívny nápon

prekážka

prenosné náradie s podstavcom pre prekážkový beh o šírke atletickej dráhy. Môže byť kovové i drevené. Dá sa regulovať na tri výšky

prekážkový beh

beh na atletickej trati cez umelé prekážky. Behajú sa krátke šprinty (50, 60, 80, 110 m), dlhé šprinty (200, 400 m), i stredné trate (3000 m)

prekážkový beh na 3000 m = steeple chase

beh, ktorého jedno kolo trate obsahuje 5 prekážok (91,4 cm vysoké). Za jednou z nich je priekopa naplnená vodou (široká 366 cm a hlboká 76 cm)

pripravte sa!

povel štartéra na zaujatie prvej pokojnej fázy štartového postavenia. Toto postavenie je podpor kľáčmo jednonož

riaditeľ pretekov

osoba, starajúca sa o prípravu i riadny chod pretekov

rovinka

rovná—priama časť uzavretej atletickej trate. V prenesenom zmysle aj beh na rovinke

rozhodca

skúšaný funkcionár, ktorý rozhoduje pri pretekoch

sedavý beh

chýbný beh, pri ktorom bežec nevykoná nápon v bedrách, kolene a v členku. Má paľvu vysunutú dozadu a preto pôsobí dojmom, ako by bežal sediačky

skákavý beh

beh s intenzívnym, ale predčasne vykonaným náponom. Ťažisko opisuje na vertikále dráhu podobnú sínusoide. V tréningu je me-

tódou na rozvíjanie intenzity náponu, na pretekoch je nehospodárnym behom

skipping = vysoký poklus

poklus na mieste alebo vpred za účelom precvičovania výšvihu a dvojitej práce v členkoch. Stehná sa dvíhajú pri výšvihu až do výšky bedier (predkolenie zostáva visle). Pri došľape je dôraz na vyrovnávanie kolien

spustiť stopky

stlačením gombíka dať do chodu mechanizmus stopiek

stopky

hodinky, ktorými možno merať čas na pätnu alebo na desiatu sekundy

stopky na nuhu

stlačením gombíka vrátiť ručičku stopiek na nuhu

stredné prekážky

91,4 cm vysoké prekážky, používané pri behu starších dorastencov (110 m) a pri behu na 400 m u mužov

stupňovaný beh na rovinke

beh na rovinke s rovnomerným prírastaním rýchlosti

šľapavý beh

beh, ktorým sa získava a stupňuje rýchlosť. Kyvadlový pohyb v kolenách je obmedzený. Pozdĺžna os tela sviera ostrý uhol s podkladom. Došľapujeme na špičky

šport

činnosť zameraná na zdolávanie vzdialeností, odporu prostredia, prekážok alebo druhej sily za účelom rozvíjania schopností alebo radostného zážitku z pohybu. Nakoľko sa na tejto činnosti zúčastňuje kolektív, je občasne sprevádzaný súťažou o víťazstvo

sprint

rýchly beh na vzdialenosti do 400 m včítane. Každý bežec môže bežať len vo vymedzenej dráhe

štafetový beh

preteky družstiev v behu, pri ktorých členovia sú rozostavení na vymedzenom úseku dráhy a bežia po prevzatí štafetového kolíka. Úseky sú buď rovnaké (napr. 4X100 m) alebo rozličné (napr. 800, 400, 200, 100 m)

štafetový kolík

dutý drevený kolík 30 cm dlhý o obvode 12 cm a váhy najmenej 50 g, ktorý si podávajú bežci pri štafetovom behu

štart

prechod z pokojového postavenia do pohybu

štartér

rozhodca, ktorý dáva povely na začatie štartu

štartová čiara

5 cm široká čiara, vymedzujúca začiatok trate pre beh alebo chôdzu

štartovacia pištoľ

pištoľ, ktorou sa dáva signál na štart. Nabíja sa slepými nábojmi

štartové bloky

náradie, ktorého plocha sa používa na prvý odpich pri nízkom štarte. Môže byť klatík, železná alebo drevená platňa, upevnená v zemi

štartové jamky

jamky v atletickej trati za štartovou čiarou, ktoré slúžia ako oporné plochy pre prvý odpich pri nízkom štarte

štartové postavenie

pokoľové postavenie pred štartom na vykonanie účelného štartu

štartujúci

bežec, ktorý začína štafetový beh

štyl

účelný pohyb, využívajúci individuálne danosti a vlastnosti a poznatky vied na hospodárne zdolanie vzdialenosti a prekážky

štylová chôdza

chôdza, vykonávaná určitým štýlom

terénny beh

beh po cestách, chodníčkoch i voľnom teréne. Rozlišujeme: cezpoľný, lesný a cestný beh, kros

tlaková línia

najkratšia spojica polôh ťažiska za behu. Je to ideálna čiara, ku ktorej sa približujeme zekonomizovaním všetkých pohybov

tlaková rovina

predstavovaná svislá rovina v tlakovej línii

turistická chôdza

chôdza s frekvenciou 80 krokov za minútu. Vykývnutá noha došľapuje na pokrčenú nohu v kolene

uľtať sa

odštartovať tesne pred signálom štartéra. Má za následok neplatný štart

úsilná chôdza

chôdza o dĺžke krokov 90—100 cm a o frekvencii 110—130 krokov za minútu. Došľapovanie ako pri turistickej chôdzi

vedúci rozhodca

vedie meranie (časov i vzdialeností) jednotlivých atletických disciplín pri pretekoch

vpadnutie do cieľa

dosiahnutie cieľovej roviny predklonom trupu a štýlovým odpichom posledného kroku pre skoršie ukončenie preteku

vpadnutie do štartového výstrelu (signálu)

štart urobený tak, že súčasne s výstrelom (signálom) došľapne bežec prvým krokom za štartovú čiaru. Kvalifikuje sa ako predčasný štart

vstať!

pomocný povel štartéra, ktorý používa pri nepokoji bežcov po povele „pozor!“

vybehávanie štýlu

metóda získania vytrvalosti v rýchlosti, rýchly i stupňovaný beh na predĺženom úseku trate

vylúčenie zo štartu

pozbavenie možnosti štartovať v určitom behu: a) po druhom predčasnom štarte v pretekoch mimo viacbojov, b) po treťom nepokoji po povele „pozor“, c) po treťom predčasnom štarte vo viacbojoch

vysoké prekážky

106 cm vysoké prekážky pre mužov v behu na 110 m

vysoký štart

štart používaný pri behu na strednú a dlhú trať. Štartovým postavením je podrep výkročný silnejšou (odrazovou) nohou

výšvihová noha

noha, ktorá napomáha skoku intenzívnym kyvadlovým švihom vpred a hore

vytrvalostný beh

beh na vzdialenosti nad 20.000 m

zákruta

zaoblená časť uzavretej atletickej trate. Môže byť kruhovitá alebo elipsoidná

zapisovateľ

rozhodca, ktorý vedie záznamy o nameraných výsledkoch

zastaviť stopky

stlačením gombíka zarazit' chod stopiek

Komista pre telovýchovnú terminológiu

ZO SLOVENSKEHO HOLUBIARSKÉHO NÁZVOSLOVIA

Nesrovnalosti v slovenskom holubiarskom názvosloví, komolenie českých názvov a konečne používanie názvov miestnych alebo celkom cudzích s patričným prekrútením spôsobuje značný chaos medzi slovenskými holubiarmi. Preto slovenský zbor posudzovateľov holubov na svojich prvých zasadnutiach venoval tejto otázke patričnú pozornosť. Z jeho popudu prišlo k ustáňaniu slovenskej holubiarskej

skej terminológii, pričom sa výdatne čerpalo z bohatstva slovenskej ľudovej reči a zachovával sa aj úzký vzťah k českej holubiarskej terminológii. Komisia, ktorú viedol prof. Dr. O. Ferienc, skladala sa zo sudcov, vyslaných sudcovským holubiarskym sborom, menovite z J. Húdika, F. Klimáčka a K. Koubka. Za ÚSJ SAV bol prítomný Dr. F. Buffa.

Komisia sa zaoberala menami jednotlivých plemien holubov i tvaroslovnými názvami, nakoľko sa vyskytujú pri opise štandardov alebo sa používajú pri posudzovaní jednotlivých holubov na výstavách.

Pri menách, odchylných od češtiny, podávame patričné vysvetlenie, pri nových menách odôvodnenie zmeny. Inak v sozname mien tu a tam uvádzame v zátvorkách (hneď za správnym názvom) aj mená miestne a oproti slovenským mená české (tak ako sa uvádzajú v knižke „Kniha standardů holubích plemen“ a v Českém holubařství, ako aj v odborných časopisoch). Po českých menách miestami zaznačujeme do zátvoriek pri cudzích plemenách aj mená pôvodná.

Letúny (letáky, vysokoletce, vysokoletky, rajdiče) — rejdiči, letáci.

Po dlhších úvahách dohodli sme sa na tvare letúny. Meno „rejdič“ nebolo možno ponechať. V slovenčine nepoznáme „rej“ (koleso pri tanci). Ostatne ani v češtine nie je to pôvodné, domáce slovo. Proti „letákom“ boli námietky, že je to slovo príliš zaužívané v inom zmysle.

anglická straka — anglická straka

báčanský letún — báčský rejdič (bácsai keringő)

berlínsky letún krátkozobý — berlínsky rejdič krátkozobý (Berliner Kurze)

berlínsky letún stredozobý — berlínsky rejdič středozobý (der Berliner mittelschnäblige Tümmeler)

berlínsky letún dlhobobý — berlínsky rejdič dlouhobobý (Berliner Lange)

brémsky letún — brémský rejdič, leták (Bremer Tümmeler)

budapešťiansky letún krátkozobý (budapešťiansky bocianík) — rejdič budapešťský, bělouš budapešťský (budapesti gólyás)

budapešťiansky letún modrý — budapešťský rejdič modrý (budapesti magasrőptű kék keringő)

budapešťiansky letún stredozobý (b. vysokoleták, b. vysokoletka, perliček) — budapešťský rejdič středozobý (budapesti magasrőptű keringő)

český letún — český rejdič

dánska straka — dánska straka

dánsky letún (leták dánsky) — dánský rejdič (tiger, stipper, brander)

dolnozemsý letún — ? (altbüdi keringő)

eiblský letún — rejdič bělohávek eiblský

gdanský letún — gdánský rejdič (sokół gdański)

hanoverský letún — hanoverský rejdič (Hannoverscher Tümmeler)

holandský letún — holandský rejdič

jágerský letún — rejdič egerský (egri kék)

kaliningradský (kráľovecký) letún biely — kráľovecký rejdič bílý

kaliningradský letún forebnohlavý — rejdič barevnohlávek kráľovecký, r. kráľovecký — barevnohlávek

kaluský letún — rejdič kaluský

kaselský letún — kaselský rejdič (Casseler Tümmeler)

kazanský letún — kazaňský rejdič

klajpedský letún — klajpedský rejdič

kluzský letún (modrý) — kluzský rejdič

komárňanský kotrmeliak — komárňanský rejdič

košícký kotrmeliak — košícký rejdič

krakovský letún sedlatý — ? (sercaty, gancel kryty)

kujavský letún — mouřenín kujavský (murzyn kujawski)

letún almond — rejdič almondský

letún mniška — jeptiška

letún tippler — rejdič Tippler, anglický tippler

lublinský letún — orlík lublinský (orlik lubelski, szaryk)

lvovský letún krátkozobý — šek lvovsky (szek lwowski)

maďarský letún (biely čiernopásavý) — maďarský rejdič (magyar magasrőptű szallagos fehér keringő)

miškovský letún — miškovecký rejdič (miskolci keringő)

moskovský letún — moskevecký rejdič

nemecký letún dlhobobý — německý rejdič dlouhobobý (der deutsche langschnäblige Tümmeler)

orientálny kotrmeliak (stredoazijský leták) — orientálský rejdič, o. válivý

orlovský letún — orlovský rejdič

poľská straka — poľská straka „krakus“ (krakus)

poľský letún krymka (calotte, poľský letún) — krymka, poľský rejdič krymek (krymek polski). — Z dvoch mien cudzieho pôvodu — „krymka“ je turecké slovo a znamená „čiapočku“, pričom tak ako francúzske „calotte“ — ponechávame v slovenčine meno krymka, používané v poľštine (holub je poľského pôvodu) i v češtine.

poľský letún korunový — korunáf poľský (koroniarz polski)

poľský letún perlový — krakus perlový poľský (perlowy)

poľský letún strieborný, poľský sivko (poľská sivka) — poľská

siyka, polský rejdič stříbrňák (srebrniak siwek krakowski)
 poznanský letún — rejdič barevnohlávek poznanský, rejdič po-
 znanský — barevnohlávek
 pražský letún krátkozobý (pražský krátkozobý, pražský rajdič,
 rajdác) — pražský rejdič krátkozobý
 pražský letún stredozobý — pražský rejdič středozobý
 rakovnický kotrmeliak — rakovnický kotrlák
 rževský letún — rejdič rževský
 sedmohradský kotrmeliak — sedmohradský válivý
 segedínský letún — segedínský rejdič (szegedi keringő)
 stargardský letún — (pomoranská husička) — pomořanská husič-
 ka-třasokřeka
 starokmenný letún — leták starokmenný, rejdič starokmenný (der
 Altstämmer)
 štralsundský letún — dlouhózobý rejdič štralsundský (der Stral-
 sunder Hochflieger)
 štetínský letún — rejdič štetínský
 viedenský letún krátkozobý (viedenské, viedenské krátke) — vi-
 deňský rejdič krátkozobý (der kurze Wiener Tümmeler)
 viedenský letún stredozobý — viedeňský rejdič středozobý (der
 mittelschnäblige Wiener Tümmeler).

Sovky, sovičky je nové meno pre holuby nazývané v češtine rac-
 kami. Poukázal som už viac ráz na nevhodnosť názvu „racek“ v slo-
 venčine. Ide totiž o to, že vták, nazývaný v češtine rackom (Larus),
 zovie sa po slovensky čajkou, ako aj v ruštine. Bolo by teda nelogic-
 ké, aby sa vták racek nazýval čajkou a holub, pomenovaný podľa toho
 istého vtáka, aby sa volal rackom. Dôslednosť by žiadala, aby sa aj
 holub volal ako vták, teda čajkou. No meno čajka-čejka existuje aj
 v češtine, označuje sa ním vták cibík (Vanellus) a podľa neho je po-
 menované plemeno holubov, české čejky. Aby sme odstránili chaos,
 ktorý by zavedením mena čajka pre racky vznikol, rozhodli sme sa
 prijať návrh s. Koubka, aby sa racky po slovensky menovali sovka-
 mi, sovičkami. Meno sa opiera o podobnosť tejto skupiny plemien ho-
 lubov so sovami (majú okrúhlu a pomerne veľkú hlavu).

anatolská sovka — racek anatolský
 anglická sovka — racek anglický Owl (Owl)
 anglická sovka turbit — racek anglický turbit-štitník
 blondinetta — racek blondinetta
 bluetta — racek bluetta
 brunetta — racek brunetta
 čínska sovka — racek čínský
 egyptská sovka — racek egyptský

nemecká sovka — racek německý
 satinetta — racek satinetta
 silveretta — racek silveretta
 sovka domino — racek domino
 sovka turbit — racek turbit
 sulfuretta — racek sulfuretta
 talianska sovka — racek italský

Hrvoliaky — voláči. Slovenské pomenovanie znamená presne to
 isté ako české; čes. „vole“ po slovensky je „hrvol“.
 anglický hrvoliak — anglický voláč
 anglický hrvoliak krpatý — anglický voláč zakrslý
 brnenský hrvoliak — brněnský voláč
 čásky hrvoliak obojkový — čásky voláč obojkový (der Aache-
 ner Bardkrüfer)
 český hrvoliak sivý — český voláč sivý
 český hrvoliak sedlatý holonohý — český voláč sedlatý hladko-
 nohý
 český hrvoliak sedlatý papučatý — český voláč sedlatý rousný
 český stavák — český stavák
 francúzsky hrvoliak — francúzsky voláč
 hanácky hrvoliak — voláč hanácky
 hesenský hrvoliak — hesenský voláč (der Hessische Kröpfer)
 holandský hrvoliak — voláč holandský
 holandský hrvoliak balónový — voláč amsterdamský
 maďarský hrvoliak — voláč maďarský (magyar begyes)
 moravský hrvoliak bieloohlavý — moravský bieloohlávek
 moravský hrvoliak sedlatý — moravský voláč sedlatý
 moravský moriak — moravský morák
 pomoranský hrvoliak — pomořanský voláč (Pommerscher
 Kröpfer)
 slezský hrvoliak bledý — slezský voláč bělouš
 slezský hrvoliak lysý — slezský voláč lysý
 slezský hrvoliak straka — slezská straka
 slovenský hrvoliak, slovenský bieloohlávek — slovenský voláč,
 staronemecký hrvoliak — voláč staroněmecký (Altdeutscher Kröpfer)

Okrasné holuby — okrasní holubi
 altenburský bublák — bublák altenburský (Altenburger Trommler)
 anglický parochniak — parukář
 anglický pávik — pávik
 bernburský bublák — bublák bernburský (Bernburger Trommler)
 brčkový holub (brčkář) — kudrnář
 bucharský bublák — bublák bucharský

český bublák — český bublák
 český cibík (česká čejka) — česká čejka. — Vták, nazývaný
 v češtine čejkou (Vanellus), zoví sa po slovensky cibíkom, musí sa
 teda analogicky aj holub, v češtine nazývaný čejkou, po slovensky
 správne zvati cibíkom. Pretože ide o domáce plemä české, dávame pô-
 vodné meno do zátvorky.

český lysko bielochvostý — český lysák běloocasý, rousný
 durinský bieloohlávek — durýňský bělohlávek (Thüringer Weiss-
 kopf)

holub kniaz — holub kněz (die Pfaffentaube)
 holub lahorský — lahore, holub lahore
 holub mních — mnich
 holub porcelánový — holub porcelánový
 holub pstruhový — holub pstržák
 hýt — hejlák
 ľadňačik — holub ľedňák
 nemecký bublák šticatý — bublák jednokrkočatý (der deutsche
 einfachkuppig Trommel)

norimberská lastovička — vlaštovka norimberská (die Nürnber-
 ger Schwalbe)

saská lastovička — vlaštovák (die sächsische Schwalbentaube)
 sliezsky holub bielochvostý — ? (das sächsische Weisschwanz)
 sliezsky holub farebnohlavý — sliezsky barevnohlávek
 škorec — špaček (die Startaube)
 šmalkaldský čiernohlávek — šmalkaldský černohlávek (Schmalkal-
 dener Mohrenkopf)

štitník — štitník (die Schildtaube) — holonohý, papučatý
 vogtlandský bublák — bublák vogtlandský (Vogtländer Trommel-
 taube)

žemľový bublák saský — žemľový bublák saský
 Úžitkové holuby — holubi užítkoví
 florentínsky holub — holub florentský, florentin
 holub king (king americký) — king americký
 koburský škovránok — koburský skřivan (Coburger Lerche)
 maltský (maltézsky) holub — maltský
 modenský holub — holub modenský
 montaubanský holub — montaubánc
 moravský pštros — moravský pštros
 norimberský škovránok — norimberský skřivan (Nürnberger
 Lerche)

poľský rys — rysák poľský, poľský rys (rys polski)
 prácheňský kánik — prácheňský kánik
 rímsky holub (riman) — ríman

viedenská sliepočka (sliepočka) — vídeňský slepičák (klamák)
 (Huhnschecke)

Poštové holuby — poštovní holubi
 poštový holub ľetún — poštovní holub
 poštový holub výstavný (nemecký holub výstavný) — výstavní
 holub poštovní (die Schönheitsbrieftaube)
 show antwerp (antverpský holub výstavný) — show antwerp
 show homer — show homer
 Bradovičnaté holuby — holubi bradovičnatí
 anglický dragún — anglický dragon
 anglický indián — anglický indian
 anglický karier — anglický karier
 česká bagdeta — česká bagdeta
 francúzska bagdeta — francouzská bagdeta
 norimberská bagdeta — norimberská bagdeta (Nürnberger Bag-
 dette)

ostravská bagdeta — ostravská bagdeta
 španielsky holub (španielska bagdeta) — španělský holub
 turecký holub — turecký holub

Komisia pre zoológickú terminológiu

Z TERMINOLOGIE HISTOLOGIE

(Pokračovanie)

riasinky = cfille

veľmi tenké (mikroskopické) plazmatické výbežky z distálneho
 voľného okraja niektorých buniek

ruja = ochota

fáza pohlavného cyklu u samíc; manifestuje sa vnútornými a von-
 kajšími zmenami, ktoré sprevádzajú ovuláciu; samica je ochotná prijať samca

sarkolema

blana, obalujúca svalové vlákna (bunky)

sarkoplazma

cytoplazma svalového vlákna (bunky)

sekrét

produkt konštruktívneho metabolizmu, ktorý žľaza vydáva na
 úžitok organizmu

sliznica = mukóza

výstelka telných dutín komunikujúcich s vonkajším prostredím.
 Pozostáva z epitelu a subepiteliálneho väziva. Je navličovaná
 sekrétmi

sperma (femin.) = semeno, ejakulát

spermioocyty suspendované v semennom sére

spermjobjast
materská bunka spermiocyty, spermatogónia

spermioct
semenná bunka (spermafozoid, spermatozoon, bunka chárnová, spermium)

spermioctoid = **prospermioct** III. raďa
tretie vývojové štádium spermiocyty — spermátida

spermioctopoča
zrenie pohlavných samčích buniek

spermioctogéza
vývojový proces samčích pohlavných buniek

spermioct = **spermioct**, **spermioct**
spermatozoon, spermatozoid, semenná bunka, zrelá pohlavná bunka samčia

spírém
stočené vlákno, vytvorené z chromatinu v prvej fáze mitózy

spongíozny
hubovitý

stereocílie
nepohyblivé riasinky

stóma
interkulárny priestor, kde sa stretáva niekoľko epitelálnych buniek

stróma
nešpecifická (vázivová) složka orgánu

submikroskopický
neviditeľný optickým mikroskopom, ale viditeľný mikroskopom elektrónovým

systém
súbor orgánov a tkanív, ktoré navzájom sdružené slúžia telu v istom smere

telofáza
posledné štádium mitózy

tkanivo
súbor buniek, organizovaný pre určitú funkciu

tkaninový mok
tekutina serózneho typu, nachádzajúca sa v medzibunkových priestoroch

vakuola
dutinka v cytoplazme

zygot = **spermiovium**
práve oploďnené vajčiko (bunka, vzniknutá splynutím dvoch gamét)

Komisia pre veterinársku terminológiu

Z TERMINOLOGIE GALENICKEJ FARMÁCIE I

alkalisolventný obťah = **enterosolventný obťah**
ochranný obťah lieku, rozpúšťajúci sa v alkalickej časti zažívacieho traktu

alopatia
druh oficiálnej terapie, hlásanej a pestovanej na vysokých školách u nás a prevažne na celom svete

čapiková hmota = **supozitoriová hmota**
hmota, z ktorej sa pripravujú čapíky

čapikovina
základná hmota, z ktorej sa pripravujú čapíky

dialýza
pochod delenia kryštaloïdov od koloidov cez semipermeabilnú membránu

dialyzát
a) produkt dialýzy
b) lieková forma získaná dialýzou

disperzia
rozptýlenie, stav jemného rozptýlenia hmoty

disperzita
miera, stupeň rozptýlenia (disperzie)

disperzná fáza = **vnútorná fáza**
látka prítomná v disperznom systéme v podobe jemne rozptýlených častíc

droga
patrične upravená surovina rastlinného alebo živočíšneho pôvodu, ktorá slúži na výrobu liečiv, liekov alebo techniky dôležitých látok

drvina
produkt drevnia

emulgátor
látka podmieňujúca vytvorenie emulzie; obyčajne povrchovo aktívna alebo ochranná koloidná látka, snižujúca povrchové alebo medzné napätie medzi dvoma fázami. Ukladá sa na povrchu disperznej fázy a tvorí na nej vrstvičku zvanú koagula, film

emulgendum
rozptýlená látka prítomná v emulzii ako disperzná fáza (rozptýlená fáza)

emulgens
látka, ktorá je v emulzii prítomná ako kontinuálna fáza (plynulá fáza)

emulgovat'
previesť do emulzie, do emulzného stavu

emulzia

dvojfázová jemne disperzná sústava najmenej dvoch nemiešajúcich sa tekutín

expiračná doha

čas, za ktorý si liek (séra, antibiotika, hormóny) zachová zaručený účinok. Po jeho uplynutí sa nesmie upotrebiť z ohľadu na možnú stratu terapeutickú účinnosť

extrakčný pochod

vylúhovací pochod, extrakcia, vylúhovanie

farmácia

lekárnictvo; odbor zdravotníctva, ktorý v sebe zahŕňa zadovážanie, skúmanie, uskladňovanie, vyrábanie a vydávanie liečiv a liekov a všetko, čo s touto činnosťou úzko súvisí, a to ako so stránky teoretickej (vedeckej), tak so stránky praktickej.

farmaceutická chémia

časť všeobecnej chémie, zaoberajúca sa štúdiom, prípravou a kontrolou liečiv a liekov

farmaceutický

adj. k farmácia

farmakobotanika

časť farmakognózie, ktorá sa zaoberá materskou rastlinou a drogou so stránky systematickej, morfolologickej, anatomickej, fyziologickej a patologickej

farmakodiakozma

časť farmakognózie, ktorá sa zaoberá obehovými druhmi a rôznymi spôsobmi robenia drog a pod.

farmakoempória

časť farmakognózie, ktorá sa zaoberá úlohami spojenými s vývojom a dovozom drog a pod.

farmakoergázia

časť farmakognózie, ktorá sa zaoberá úlohami súvisiacimi so získaním drogy (pestovanie, sber, úprava žatvy, sberu a pod.)

farmakoetnológia

časť farmakognózie, ktorá sa zaoberá vzťahom človeka k jednotlivým drogám

farmakoetymológia

časť farmakognózie, ktorá vysvetľuje pôvod a význam najrozšírejších vedeckých a ľudových názvov rastlín, živočíchov a drog

farmakofyzika

časť farmakognózie, ktorá skúma drogy fyzikálnymi metódami

farmakogeografia

časť farmakognózie, ktorá sa zaoberá zemepisným rozšírením rastlín, poskytujúcich drogy

farmakognózia

náuka, ktorá všestranne vedecky poznáva, popisuje, získava a hodnotí všetky drogy a suroviny rastlinného a živočíšneho pôvodu a dosiahnuté výsledky porovnáva a navzájom slučuje

farmakohistória

časť farmakognózie, ktorá sa všestranne zaoberá vývojom a históriou všetkého, čo súvisí s farmakognóziou

farmakochémia

časť farmakognózie, ktorá sa v úzkej spolupráci s farmakoergáziou zaoberá výskumom obsahových látok drog (kvalita, kvantita) z ohľadom na produkciu hodnotných drog

farmakozoológia

časť farmakognózie, ktorá sa zaoberá znalosťou drog pôvodu živočíšneho

fytofarmácia

náuka, zaoberajúca sa všetkými otázkami súvisiacimi s liečením rastlín

fytofarmaceutický prípravok

prípravok na liečenie rastlín

galenická farmácia = technológia liekových foriem

vedný odbor, zaoberajúci sa výskumom, prípravou a kontrolou liekových foriem

gél

polopevná, huspeninovitá, galertovitá forma koloidných sústav, majúca často schopnosť zachovávať získaný tvar (hydrogél, alkohologél)

granulačná tekutina

tekutina, ktorou sa navlhčuje granulovaná hmota pred spracovaním na granulovinu

granulovanie

technologický postup prípravy granulátu

granulovina

základná, polovlhká, hrudkovitá hmota, z ktorej sa pripravuje granulát

homeopatia

druh terapie založenej Hahnemannom r. 1785. Jej podstatným znakom je liečenie malými dávkami liečiva vo veľmi veľkých zriedeniach

hrubozrnný (o prachu)

vyskytujúci sa v hrubých zrnách

ingrediencia = súčasť lieku

tekutá alebo tuhá látka, ktorá sa z akéhokoľvek dôvodu pridáva do lieku

iracionálny recept = neracionálny recept

recept, ktorý sa nedá vyhotoviť buď preto, že nie sú splnené náležitosti receptu, alebo pre inkompatibilitu v ňom predpísaných liečiv

jed
každá látka, schopná v organizme porušiť alebo zničiť životné funkcie

jemnozrnný (o práchu)
vyskytujúci sa v jemných zrnách

kľzavá látka

šmykáva látka pridávaná ku granulátu pred tabletovaním na zníženie vnútorného trenia granulátu

konspergovať (o pilulkách)

posýpať povrch hotových piluliek vhodnou konspergačnou látkou, aby sa nelepily

kontinuálna fáza = plynulá fáza = vonkajšia fáza

látka, obklopujúca v disperznom systéme vnútornú fázu

kyselinovzdorný obťah = acidorezistentný obťah

ochranný obťah, chrániaci liek (pilulky, dražé) pred rozpadom v kyslom prostredí žalúdka

liečivo

každá farmakodynamicky účinná látka alebo smes takých látok, ktorá je v ľudskej, zvieracej alebo rastlinnej terapii určená na ochranu, odstránenie porúch zdravia

liek

liečivo upravené na použitie vo vhodnej forme a vhodných dávkach, uložené do patričného obalu s vyznačeným návodom na upotrebenie, a to za tým účelom, aby slúžilo ako prostriedok liečenia

liekopis

úradný, zákonom schválený súpis liečiv a liekov, ktoré sú lekárnou povinné mať na sklade v predpísanom složení a akosti

mast'ový základ

látka alebo smes niekoľkých látok mast'ovitej konzistencie, tvoriaca indiferentný základ masti (vazelín, lanolín)

micela

veľká molekula (makromolekula) alebo shluk týchto molekúl

mikroštruktúra prášku

mikroskopická stavba látky v práškovej forme

nálepka = vignетка = etiketka = signatúra

papierový štítok nalepený na liekoch alebo iný obal s návodom na použitie alebo s údajom o složení lieku

neznášanlivosť liečiv = inkompatibilita liečiv

nedúmyselne vytvorený stav, pri ktorom prebiehajú v sústave dvoch alebo viacerých liečiv nevitane zmeny pôvodu fyzikálneho alebo

chemického, majúce za následok zmenu farby, skupenstva, konzistencie a často aj farmakodynamického účinku

normálne kvapkadlo

kvapkadlo s kruhovitou odkvapkavacou plochou priemeru 3 mm, z ktorého odkvapnutých 20 kvapiek 15° teplej destilovanej vody váži 1 g (± 0.05 g)

obdackia piluliek = obťahovanie piluliek

obaľovanie piluliek vhodným pravidelným, rovnomerným a hladkým ochranným obťahom z cukru, želatíny, keratínu alebo iných vhodných látok

obsoletný (o lieku a liečive)

ktorý vyšiel z užívania

obťah piluliek

pravidelný, rovnomerný a hladký mechanický ochranný obal okolo piluliek, tvorený vrstvou cukru, balzamu, keratínu alebo iných vhodných látok

oficiálny (o lieku a liečive)

uvedený v platnom liekopise

omamný jed

návykový jed, vyvolávajúci toxikomániu

opiát

liečivo, liek obsahujúci návykové jedy, podliehajúce záznamu podľa medzinárodnej ópiovej konvencie

pastilkovina

základná hmota, z ktorej sa pripravujú pastilky

pilulkovina

základná hmota, z ktorej sa pripravujú pilulky

plnivo

pomocná indiferentná látka, ktorou sa malé množstvá silne účinného liečiva doplnia na množstvo upraviteľné na liekovú formu (pilulky, tablety)

rastlinoliečba = fytoterapia

odbor medicíny, zaoberajúci sa liečením vegetatíviami a z nich pripravenými liekmi

(napr. zrnených práškov, piluliek, pastiliek)

posýpacia látka = konspergačná látka

indiferentný, prípadne aromatický alebo farebný prášok na posýpanie hotových piluliek

primárna emulzia

hustá, viskózna tekutina v prvom období prípravy emulzie, ktorá vznikla smiešaním dvoch nemiešajúcich sa tekutín s emulgátorom

rozpúšťadlo

tekutina použitá na rozpúšťanie.

sadanie emulzie

shromažďovanie sa disperznej fázy v kompaktnej vrstve, zatiaľ čo homogenita zbyývajúcej emulzie nie je viditeľne porušená (napr. tvorenie smotaný na mlieku)

sediment

usadenina

separandum

látka silne účinná, označená v liekopise + a uvedená v tabuľke II a III

signatúra

- označenie lieku menom alebo spôsobom použitia,
- text nálepky, udávajúci meno lieku alebo spôsob použitia,
- nálepka, etiketa

sól

tekutá forma koloidných sústav (hydrosól, alkoholosól)

spojivo

pomocná indiferentná látka, tvorená obyčajne rozpúšťadlom, roztokom lepidla, viskóznymi tekutinami alebo extraktmi, ktorá sa používa na stmelovanie rôznorodých zložiek, tvoriacich liekovú formu

suspensia

- dvojfázový tekutý disperzný systém, tvorený pevnými časticami rozmerov nad 500 m μ , rozptýlenými v tekutom prostredí,
- lieková forma, tvorená rovnomerne rozptýlenými časticami nerozpustných práškovitých liečiv v tekutom prostredí

tabletovina

základná hmota, z ktorej sa pripravujú tablety

tolerancia = povolená odchýlka

konvenčné dohodnutá, uznávaná, prípustná odchýlka od určitej (nominálnej, priemernej) váhy pri kusových liekových formách

tolerančná medza

hraničná horná alebo dolná medza povolených odchýlok kusových liekových foriem

trhacia látka

pomocná látka, prídavaná k tabletám, ktorá napučením, tvorením plynu alebo iným spôsobom urýchľuje rozpád

triturácia

homogénna práškovitá smes liečiva s indiferentným práškom v určitom pomere zriedenia (1:10, 1:100)

tuchnutie

rozkladná zmena olejov a tukov, sprevádzaná zmenou vône a farby (čes. žluknutí)

ustálený roztok = tlmový roztok

roztok, tvorený smesou slabšej kyseliny a jej soli alebo smesou sla-

bej zásady a jej soli. Má schopnosť klásť značný odpor zmene vlastného pH pri pridaní malého množstva kyseliny alebo zásady

váľanec

pilulková hmota vyválná do tenkého povrazcovitého útvaru

váľat'

vaľkať, vyválnať (napr. pilulkovú hmotu do váľanca)

vehikulum

pomocná látka bez liečivého účinku, uľahčujúca prípravu liekovej formy

venénium = seklózum

látka silne účinná, označená v liekopise ++ a uvedená v tabuľke I

výlis

tekutina získaná lisovaním

vyluh

produkt získaný vylúhovaním

vylúhovadlo = extrahovadlo = extrakčná tekutina

tekutina použitá na vylúhovanie

zálev

druhá časť perkolátu, zachycovaná pri perkolácii po oddelení predlehu tak dlho, dokiaľ nie je droga vylúhovadlom úplne vyextrahovaná

zásadovzdorný obťah = alkalirezistentný obťah

ochranný obťah, chrániaci pilulku alebo dražé pred rozpadom v zásaditom prostredí dvanásťnika

zlomenie emulzie

rozdelenie pôvodne homogénnej emulzie na dve kompaktné, ostro od seba oddelené vrstvy tekutín

zvrat emulzie

zmena typu emulzie, napr. z typu o/v na v/o alebo opačne, pridaním antagonistickeho emulgátora alebo z akýchkoľvek iných príčin

Komisia pre lekárske terminologiu

TERMINOLOGIA CUKROVINIEK

burizon = pukance

pšeničné, kukuričné, alebo ryžové zrná, ktoré sa pripravujú namáčaním pšenice a po napučaní sa rýchlo sušia

cukorný sirup = kandis

sirup pripravený z čistej rafinády varením s vodou pri teplote 82 — 85° R bez invertného cukru a opatrne schladený na 25° R

čajové pečivo

výrobok z pšeničnej múky, cukru, pokrmového tuku, vajec, mandlí, orieškov, jamov, kypriacich a chuť vytvárajúcich látok. Vyrába sa v rôznych tvaroch s náplňou, niekedy aj bez náplne

čokoládová hmota

smes z kakaovej hmoty, čistej sacharózy, prípadne z prídavku kakaového tuku

čokoládová poleva

čokoládová hmota s vyšším obsahom kakaového tuku, používaná na polievanie, máčanie a formovanie nečokoládových cukrovíniiek (vložíek)

čokoládové krokety

ploché tenké jemné čokolády, formované do rôznych tvarov

drví na sušené kakaové bôby

zariadenie, ktoré mechanicky drví usušené bôby a odstraňuje z nich šupky (osemenie)

fermentácia kakaových bôbov

biologický pochod (kvasenie) spôsobený mikroorganizmami, najmä špeciálnym druhom teplomilných kvasiniek typu *Sacharomyces theobromae*

fondánt

základná jemnokryštalická cukrovinkárska hmota, vyrobená rúsenou kryštalizáciou zo sacharózy a škrobového syruhu s obsahom cca 9–11% vlhkosti

grilísašové plnené cukríky = furé

výrobky z karmelovej hmoty, obyčajne zlatohnedo zafarbené, plnené orechovou alebo podobnou náplňou

chladíaca skriňa

zariadenie, obyčajne tvaru skrine, s pohyblivým transportérom, na ktorom sa pri nízkej teplote suší čokoládová hmota

chladiaci cukrovinkársky stôl

železný stôl, v ktorého doske prúdi studená voda, používaný na chladenie rôznych druhov cukrovín pred ich ďalším spracovaním

kakaová hmota

výrobok pripravený rozomletím usušených kakaových bôbov, zbavených šupiek a klíčkov

kakaové bôby

usušené alebo fermentované, oplodia zbavené semená kakaovníka *Theobroma cacao*

kakaový mlyn

zariadenie na rozomieľanie vysušených a rozdrvených kakaových bôbov, zbavených šupiek a klíčkov

kakaový prášok

produkt získaný rozomletím výlisov pri odlisovaní väčšej časti kakaového tuku z kakaovej hmoty, ktorá bola pripravená z usušených kakaových bôbov

kakaový prášok (nepreparovaný)

produkt získaný jemným rozomletím zvyšku po odlisovaní (výlisu) hlavného podielu tuku z kakaovej hmoty chemicky neupravovanej

kakaový prášok (preparovaný)

produkt získaný jemným rozomletím zvyšku po odlisovaní hlavného podielu tuku z kakaovej hmoty chemicky upravovanej (alkalizovanej)

kakaový tuk = kakaové maslo

tuk získaný mechanickou cestou (lisovaním) z kakaovej hmoty nepreparovanej alebo preparovanej

kakaový výlisok = kakaový koláč

zbytok po odlisovaní hlavného podielu kakaového tuku z kakaovej hmoty

kandirované bonbóny

výrobky ľahého fondantu, obalené lesklými kryštálmi sacharózy za účelom zlepšenia ich vzhľadu a zamedzenia vyparovania vody z fondantu

kandirované cukrovinky

fondantové, marcipánové a i. výrobky, obalené malými kryštálmi sacharózy, ktoré na povrchu cukrovíniiek vykryštalujú z presýteného cukorného roztoku, do ktorého sa za týmto účelom ponorujú

kandirovanie

povrchová úprava fondantových, marcipánových a pod. cukrovíniiek z presýteného roztoku sacharózy na povrchu týchto malých kryštálikov

kandity = tvrdé cukríky = karmelky

výrobky zo sacharózy a škrobového syruhu, zvarené pri 102–120°C, sklovitého vzhľadu, tvrdé konzistencie, suché, rôzne ochutené a niekedy aj rôzne zafarbené

karmelky

cukrovinky polotuhej konzistencie, vyrobené zo sacharózy, škrobového syruhu, pokrmového tuku a plnotučného mlieka. Balia sa jednotlivito do dvojitého papierového obalu

karmelky plnené

karmelky obsahujúce okrem svojho normálneho zloženia i rôzne náplne

karmelky šľahané

karmelky obsahujúce okrem iných súčiastok šľahanú želatínu

komprimáty = lisované cukríky

tvrdé cukríky rôznych tvarov (najčastejšie pastilky), vyrobené lisovaním, bez varenia cukroviny, z cukornej krupice a iných prídavkov

konšovanie

vypracúvanie čokoládových hmôt za tepla vo zvláštnych zariadeniach konštruovaných na tento účel

krémová čokoláda

čokoláda s fondántovou polotuhou vložkou, aromatizovaná ovocnými estermi alebo šťavami

ľadové krémy

cukrovinkárske výrobky, vyrobené na podklade mliečného tuku a pokrmových tukov, ku ktorým sa pridávajú rôzne bielkovinné a uhľohydrátové živiny. Konzumentom sa podávajú mrazené

ľadové plnené cukriky = ľadovky

výrobky karamelovej hmoty, plnené tukovou náplňou, aromatizované tak, aby v dutine ústnej spôsobovali chladivý pocit

lekárnické oplátky

výrobky zo zemiakového, kukuričného alebo pšeničného škrobu, rôznych tvarov, bez chuti a vône, používané pri požívaní chuťovo nepríjemných liekov

máčané bonbóny = máčané cukrovinky

výrobky vyrobené máčaním nečokoládovej vložky do čokoládovej polevy

marcipán

výrobok z lúpaných orechov, mandlí a sacharózy s malým prídavkom škrobového sirupu

melanžér

zariadenie na drvenie a homogenizovanie základných hmôt pri výrobe čokolády

mliečna čokoláda

výrobok z kakaovej hmoty, z kakaového tuku, práškovej sacharózy a sušeného plnotučného mlieka. Niekedy sa k hmote pridávajú i rôzne aromatizujúce látky

mlyn na kakaovú hmotu

zariadenie na rozomietanie vysušených a rozdrvených kakaových bôbov

nalievací stroj = nalievачka

zariadenie na nalievanie teplej tekutej cukrovinkárskej hmoty do foriem. Stuhnutá hmota sa používa ako vložka na výrobu čokoládových bonbónov

oplietkové rezy = napolitánky

výrobky z pšeničnej múky, cukru, pokrmového tuku, vajec a kypriadiel, plnené rôznymi náplňami. Rezané sú na obdĺžniky rôznej veľkosti

orientálne cukrovinky

výrobky polotuhej gumovitej konzistencie, vyrobené zo zemiakového, kukuričného, ryžového škrobu, rôznej farby, chuti a tvarov

oriešková čokoláda

výrobok z kakaovej hmoty, kakaového tuku, práškovej sacharózy s prídavkom orieškov

perník

výrobok z pšeničnej alebo ražnej múky, cukru, umelého medu, kypriadiel a chuť vytvárajúcich látok. Upravujú sa do rôznych tvarov

plnené kandity = plnené karamelky = furé

výrobky zo sacharózy a škrobového sirupu, varené pri teplote 102–120° R, sklovitého vzhľadu, tvrdej konzistencie, suché na povrchu a plnené rôznymi náplňami. Bývajú rôzne ochutené a zafarbené

polievané bonbóny = polievané cukrovinky

výrobky vyrobené polievaním (mácaním) nečokoládovej vložky čokoládovou polevou

pralinky

fondántové alebo líkové cukrovinky zvláštno ihlanovitého tvaru, polievané čokoládovou polevou

smotanová čokoláda

mliečna čokoláda, ktorá obsahuje aspoň 40% mliečného tuku v smotanovej sušine

striasací transportér

pásový transportér s trasľavým pohybom, majúci za účel dopraviť naplnenú čokoládovú formu do chladiacej skrine. Trasľavým pohybom transportéra sa forma dôkladne vyplní čokoládou

sušenie kakaových bôbov (nespr. praženie)

tepelná operácia, ktorá má za účel odstrániť hlavný podiel vody z kakaových bôbov a uvoľniť čupku (osemenie) od vlastného jadra (semena)

sušiareň fermentovaných kakaových bôbov (nespr. pražič)

zariadenie na sušenie fermentovaných kakaových bôbov pri teplotách okolo 100° C

šumiace prášky a cukriky

prášky alebo lisované pastilky rôznych tvarov, ktoré po rozpustení v predpísanom množstve čerstvej vody vytvárajú osviežujúci nápoj ovocnej chuti, bohatý na kyslíčnik uhličitý

temperovačka

zariadenie na pozvoľné snižovanie, niekedy aj udržiavanie teploty čokoládovej hmoty

vákuový varostroj

zariadenie na prípravu základnej cukrovinkárskej hmoty pri sníženom tlaku

valcovačka

zariadenie pozostávajúce z 3 až 5 oceťových valcov, ktorými sa zjemňujú čokoládové hmoty

želé = cukrové rösoly

cukrovinky polotuhej rösolovitej konzistencie, posypané jemným kryštálom sacharózy. Základná hmota je vyrobená zo sacharózy, škrobového sirupu a rösolujúcich látok

Komisia pre potravinársku terminológiu

Z TERMINOLOGIE PAVLOVSKÉJ FYZIOLOGIE

agent postoronný	vedľajší činiteľ
agent pribavocný	prídavný činiteľ
analizátor vkusový	chuťový analyzátor
analizátor rotový	chuťový analyzátor
analizátor zapachový	čuchový analyzátor
analizátorská dejateľnosť	analyzáčná činnosť
bezuderčný	nesdrážňivý (cholerik)
bezuslovný	nepodmienенý
bdoroje sostojanije	stav bdlosti, bdenie
bdorsvovanie	bdenie
bdoryj	bdelyj
boleznnetvornyj prijom	bolest' vyvolávajúci zásah
bolšoje polušarija	hemisféry, mozgové poglobule
bolšoj mozg	veľký mozog (cerebrum)
„bujstvo podkorki“	nepokoj v podkôrrovej oblasti
vzajimnaja indukcija	vzájomná indukcia
vzryvčatosť	výbušnosť
vnešnje razdraženiija	vonkajšie popudy
vozbudimyj tip	vzrušivý typ
vozbuditel' (razdražitel')	podnet
vozbuzdenije	vzrušenie, podráždenie, vzruch, excitácia
vozbuzdenije nervnoje	nervový vzruch
vozbuzdenije stacionarnoe	stacionárne podráždenie
vosstanovlenije ugašennogo uslovnoho reflexa	obnovenie vyhasnutého podmieneného reflexu
vosstanavlivajuščee dejstvie razdražitelej	obnovujúci sa účinok podnetov
vremennaja sviaz	dočasné spojenie
vroždennyj, prirodennyj	vrodený
vspomogatelnyje dviženija	pomocné pohyby

vspychivaniije lampočki
vyrabatyvat' reflex
vyrabotka differencirovki
vyššaja nervnaja dejateľnosť
vyššij nervnyj ordel
gasnuščij tormoz
golovnoj mozg
gotovnosť
dvižatelnoje bezpokojsťvo
dviženije proizvolnoje
dejateľnosť otvetnaja

dejateľnosť rečevaja
dejateľnosť sintezirujuščaja
dinamičeskij sdvig

differencirovka
zaderživaniije
zaderživajuščij reflex
zaderžka
zamykaniije
zamykatel'naja funkcija
zapazydvanije
zapazydvajuščij reflex
zapazydvajuščijsia reflex
zapredeľnoje razdraženiije

zastojnoje razdraženiije
indukcija
inducirujuščij
inertnoje sostojanije
inertnyj tip
irradiacija
issledovatel'skij reflex
kasalka
kisljotnyj reflex
kololka
medlitel'nyj tip
mozaičnosť kory
mozg
mozg spinnoj
myslitel'skij tip
naviazčivye javlenija

rozsvetecovanie žiarovky
vypracúvat' reflex
vypracovanie diferenciacie
vyššaja nervová činnosť
najvyššij oddiel nervovej sústavy
hasnučij útlmový podnet
mozog (encephalon)
pohotovosť
motorický nepokoj
vôľový pohyb
odpoved', reakcia, reaktivná činnosť

rečová činnosť
syntetizujučaja činnosť
dynamická znena, dynamický presun

diferenciácia, rozlišovanie
brzdenie
brzdiaci reflex
zábrana
zapojovanie
zapojovacia funkcia
oneskorovanie
oneskorený reflex
oneskorujúci sa reflex
nadhraničné, nadlimitné podráždenie
zotrúvajúce podráždenie
indukcia
indukujúci
inertnosť, inercia, inertný stav
inertný typ
iradiácia, šírenie (sa), rozširovanie
pátraci reflex
dotýkadlo
reflex na kyselinu
pichadlo
vážavý typ
mozaikovosť kôry
mozog (encephalon)
miecha
mysliteľský typ
nutkavé javy, stavy

naličnyj i sledovoj refleks
naličnyj razdražitel'
napriazhenije
napriazhenije dviženija
napriazhenije processa
načalo razdraženija
nevroz navjazčivosti
nedostatočnosť
nepriozvolnyj
nervnaja svjaz
nervnoje razdraženije
nervnyje pribory

nervnyje provodniki
nosovoj pribor
obratnyj process
obratnoje razvitijs
obstanovočnyj refleks
obščenie rečevoje
obščije nevrozys
odyška
okružajuščaja sreda
orijentirovočno-issledovatel'skij
refleks
orijentirovočnyj refleks
otvetnaja reakcija
otvlekušaja terapija

otdifferencirovat'
otodvigat'sja vo vremeni
otstavlennyy refleks
patologičeskaja kosnosť
perenapriazhenije
peresečenie
piščevoj refleks
podvižnosť
podvižnyj tip
podkorka
podkarmlivanie
podkrepljat' uslovnyj refleks

podražatel'nyj refleks
pokrytije vyrobotannyh uslovnyh
prekrytie vypracovannyh podmnie-

bezprostrednyj a stopovyj reflex
aktualnyj podnet
napätie
napätie pohybu
napätie procesu
začiatok dráždenia
obsedantná (nutkavá) neuróza
nedostatočnosť
mimovoľný
nervové spojenie, nervový spoj
nervové podráždenie
nervové ústroje, koncové zariadenie nervov
nervové vlákna
čuchový ústroj (orgán)
zvratnyj proces
zvratnyj vývoj, regresia
situáčnyj reflex
rečový styk (kontakt)
všeobecné neurózy
zadychčanie, dýchavica
okolie
orientačno-pátrací reflex

orientačnyj reflex
odpoveď, reakcia
odvážajúca liečba (derivačná terapia)
odlišit', oddiferencovat'
časove sa oddiaľovat'
oddialenyy reflex
chorobná tupeť
prepätie
skřiženie
pokrmový reflex
dynamika, pohyblivost'
typ pohyblivý, čulý
podkórová oblasť
kŕmenie, prikrmovanie
posilňovat', upevňovat'
podmiene-
ný reflex
napodobňovací reflex

vypracovannyh podmnie-

razdražatel' bezuslovnyimi
posledovatel'noj tormoženije
postojannyj tormoz
pribatok, pribavka
pribor, priborčik
princip priuročenijs
priuročit'

provodnikovyy put'
proizvolnyj
proizvolnoje dviženije
promežutočnyj
protorenijs puti
protorennost' sojedinenij
process vozbuždenijs
punkt
puskat' v chod
puskovoj mehanizms kory

put' razdraženijs
rabota boľšich polušarij

razdraženije
razdraženije električeskim tokom
razdražitel' (vozbuďitel')
razmeževanijs
rastormaživanijs
refleks „što takoje“
reflektornyj
rečevoj,
rečevoj razdražitel'
samoočranitel'nyj refleks
signálnaja sistema
sistema dvigateľno-rečevaja
slabaja nervnaja sistema
sledovoj razdražitel'
sledovoj refleks
sovpadenije vo vremeni
sonnaja arterijs
spokojnyy tip
sryv
sryv s storonu tormoženijs
stanok

nených podnetov nepodmienеными
následnýj útım
stályj útımový podnet
doplnok, pridavok
ústroj, zariadenie
princip príslušnosti
klásť do súvislosti, spájat', vzťahovat' na niečo
nervová dráha
vôľšový, úmyselný, chcený
úmyselný, chcený pohyb
vmedzerenyy
vychodenie, prekliesnenie dráhy
prekliesnenie spojeni
process excitácie, podráždenia
bod, miesto
uvádzat' v činnost', spúšťat'
spúšťaci (štartovací mehanizms kórys
cesta, postup vzruchu
činnost' hemisfér, mozgových polo-
gúl
podráždenie, podnet, dráždenie
podráždenie elektrickým prúdom
podnet
rozhraničovanie
odtımovanie (dezınibicijs)
reflex „čo je to“
reflexný
rečový
rečový podnet
sebazachovnýj reflex
signálna sústava
moleculsko-rečový systém
slabý nervový systém
stopový podnet
stopový reflex
súčasnost' (časová koincidenция)
arteria carotis, króná tepna
pokojnýj typ
rozvrat
strhnútie na stranu útım
stojan

stereotipnosť
stereotipija
stojkosť
stolknovenije
storoževyje punkty
storoževyje dežurnyje punkty
strastnoje dejstvovanije
sšibka
summacija
summirovaniye
summirovat'(sja)
tormozhenije
tormoz
tormoznyj refleks
točka priloženiya
ugasaniye
ugašeniye
ugasajuščij
ugneteniye
udari metronoma
uproščennyj refleks
uravniatel'naja faza
uravnovešennyj tip
uravnovešivaniye
uravnovešivat'
uravnovešennyj
uslovnyj
uslovnoje tormozhenije
uslovnyj razdražitel'
uslovnaja svyaz
uslovnyj tormoz
ustanovka
faza paradoksaľnaja
faza narkotičeskaja
faza tormoznaja
centrobežnyj
centrostrešitel'nyj
cepnoj refleks
čuvstva ovladenija
javlenija vypadenija

stereotypnosť
stereotypia
stálosť, stabilita
stretnutie
strážne body
strážne body
náruživé konanie
srážka
sumácia
sčítanie
считать (sa)
útlm
útlmový podnet
útlmový reflex
bod, na ktorý pôsobí podnet
vyhasínanie, hasnutie
vyhasnutie
hasnící
potlačenie
tikot metronomu
upevnený reflex
vyrovňavacia faza
vyrovnaný, vyvážený typ
vyvažovanie
vyvažovat'
vyvážený
podmieneny
podmieneny átlm
podmieneny podnet
podmienené spojenie
podmieneny útlmový podnet
zameranie, vytýčenie
paradoxná faza
narkotická fáza
útlmová faza
centrifugálny, odstredivý
centripetalý, dostredivý
reflexový reflex
ovládavé predstavy
výpadové javy

Podľa materiálu lekárskeho oddelenia ČSI
spracovala Komisia pre lekársku terminológiu

ZPRÁVY

Technický sborník SAVU pre odbor strojno-elektrotechnický,
ročník III., číslo 1, 2.

Je známe, že slovenská technická literatúra nie je ešte tak rozvinutá, rozsiahla a bohatá, ako by bola podľa svojej dôležitosti pre náš spoločný život mala byť. Chýbajú nám jednak pôvodné vedecké práce, jednak niet nadostať ani prác popularizačných.

Výnimku z tejto všeobecnej situácie netvorí ani Technický sborník SAVU. Treba však dodať, že tento sborník netvorí výnimku ani s hľadiska jazykového, štylistického a terminologického. Na 240 stránkach dvoch čísel, ktoré máme v rukách, nájdeme až prekvapujúce množstvo termínov s jazykového hľadiska nesprávne tvorených. Je tu napr. termín *rozostavenost* miesto *rozstavenost* (č. 1, 4), *kmitopodet* popri spr. *kmitočet* (č. 1, 59), *koš exkavátora* (asi za ruské *ковш*) miesto *lyščica* (č. 1, 18) *putka* miesto *pátka* (č. 1, 35), *tiahlo* miesto *tahadlo* (č. 1, 54), *smýčkový oscilograf* miesto *slučkový oscilograf* (č. 1, 59), *krivka četnosti namáhani* miesto *krivka počestnosti namáhani* (č. 1, 62), *paprček* popri *kúč* (č. 1, 94), *ekonomiser* miesto *ekonomisér* (č. 1, 88), a mnoho iných, ktoré tu neuvádzame iba kvôli stručnosti.

Nedôslednosť a kolísanie, ako odraz nedostatočnej redakčnej práce, možno vidieť napr. v používaní termínov *póдохосподство* i *попдохосподство* v tom istom význame v tom istom článku (č. 1, 6–21), ďalej v používaní termínu *обратка* i *отátka*, *обецный* i *всёобецный*, pričom sa tu používa dokonca názov *обецнаé электротехника*, *обецнаé теория* (č. 2, 34, 42), hoci vo všetkých vedných disciplínach je už pre pomenovanie základnej, úvodnej časti zaužívané prídavné meno *всёобецный* (teda napr. *всёобецнаé химия*, *всёобецнаé электротехника*, *всёобецнаé строителство* a pod.).

Príamo neznalosť terminológie príslušného odboru sa javí v takých prípadoch, kde sa pri prekladoch z ruštiny nepoužíva náš zaužívaný termín, ale doslovný preklad z ruštiny. Je to napr. v prípade *засекáвание* miesto správneho *браздение* alebo *урубование* (č. 1, 16), *наладзование* miesto správneho *накладание угля* (č. 1, 16).

Ani štylistickú úpravu jednotlivých príspevkov nemožno pokladať za vzornú, ako možno ukázať na niekoľkých príkladoch, ktoré vyberáme vcelku náhodne. Na str. 5 v 1. čísle je napr. veta *O технологической дисциплине сме са už spomenuti*. Jej vznik si môžeme vyrekonštruovať asi tak, že v rukopise bolo pôvodne napísané *O технологической дисциплине сме са už змінені* a v redakcii so sloveso змінені upravilo na *споменили*, upravila sa aj reklia, ale zabudlo sa na predložku o a na zvrtné

zámeno sa. Štylisticky neobratné sú aj prípady ako *Posrejujú tabuľku vidíme* (č. 2, 65) miesto *Keď pozrieme tabuľku, vidíme* alebo *Štátnské stavby znamenajú obrovskej prínos pri vytvorení materiálnej základne komunizmu, ... označujú pravú technickú revolúciu miesto značia pravú technickú revolúciu* (č. 1, 13).

Treba uznať, že nedostatkov takéhoto druhu nie je v recenzovaných dvoch číslach Technického zborníka tak veľa, ale jednako len sú príznačné i pre redakčnú prax i pre štylistické schopnosti samých autorov.

Oveľa príznačnejšie sú nedostatky pri kladení čiarok, čo je, pravda, boľavé miesto našej redáčnej práce temer vo všetkých vydavateľstvách. Aj v tomto zborníku sa kladie často čiarka úplne mechanicky pred každým vzťažným zámenom, teda napr. aj v prípade: *Jednotlivé... sústavy fyzikálnych veličín a ich jednotky sa líšia v tom...* 2. *jednotky, ktorých veličín sa zvolili ľubovoľne*, hoci tu vôbec nejde o vedľajšiu vetu a zámeno *ktorý* sa vzťahuje priamo na jednotky. Mechanickosť v kladení čiarok vidieť aj v tom, že sa čarkami neoddeľujú vedľajšie vety ako celok, totiž nedáva sa čiarka na začiatok i na koniec vedľajšej vety, ale iba na začiatok pred vzťažné zámeno alebo spojku. Příkladov je toľko, že ich škoda uvádzať.

Ďalšou redakčnou chybou je neustálenosť v používaní dvojbodiek pred vzorcami a čiarok za vzorcami alebo medzi vzorcami. Tu však treba konštatovať všeobecnú neustálenosť vo všetkých našich odborných publikáciách.

Záverom možno shrnúť, že nech sú dôvody nedostatočnej starostlivosti a jazykovú úpravu Technického zborníka akékoľvek, bolo by potrebné postarať sa o zvýšenie tejto jazykovej úpravy už aj preto, že ide o vydanie najvyššej slovenskej vedeckej inštitúcie.

J. Horecký.

Knihy, ktoré došli do redakcie

Štátne pôdohospodárske nakladateľstvo:

- E. Agafonová: 7432 mlieka od každej kravy
J. Kríž—M. Dvořák—A. Šinko: Pestovanie ovocných stromčekov
V. R. Viliams: Základy pôdohospodárstva
L. I. Ivanov—F. M. Kochomskij—I. F. Nečajev: Omský sovchoz
R. A. Ciôn: Choroboplodné mikróby a vírusy
J. Blaha: Československá ampelografia
R. Jandel: Technika ťažby dreva
V. Mýcák: Pestovanie liečivých, aromatických a koreninových rastlín

Slovenské pedagogické nakladateľstvo

- S. Chalupka: Spevy
F. Kráľ: Čenkovéj deti
K. F. Borinová: Ako som dosiahla dobrý prospech všetkých žiakov triedy
E. A. Asrat'jan: Učenie I. P. Pavlova o spánku a jeho liečivom účinku
M. Gosiorovský—G. Pavlovič: Za marxistickú výchovu na vysokých školách
A. S. Makarenko: Vybrané pedagogické spisy, kniha druhá
N. M. Ščelovanov—N. M. Aksarinová: Výchova najmenších detí v detských ústavoch
A. A. Kuzminová—A. V. Kemenevová: Systém rozvíjania reči v prvom postupnom ročníku
N. N. Nikitin: Riešenie aritmetických úloh v počiatočnej škole
F. J. Šalajev: Školská záhrada pri základnej škole